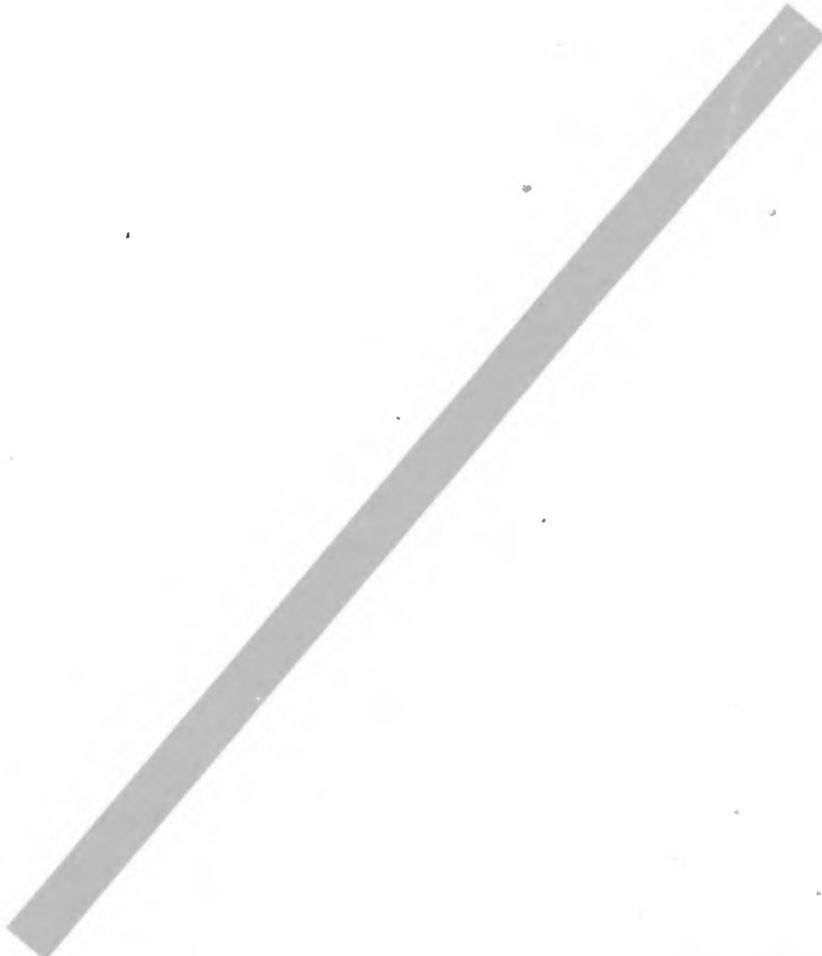

vakinhouden en methodieken

Kunst en educatie is het werkterrein van het LOKV, Nederlands Instituut voor Kunsteducatie. Kunsteducatie is leren van, over en met kunst. Film/foto/video, beeldende kunst, dans, theater, muziek en literatuur: op alle kunstgebieden is het LOKV actief. Theoretisch, beleidsmatig en praktisch; innoverend en dienstverlenend. Voor management, docenten en consulenten in instellingen voor kunsteducatie en onderwijs. Het LOKV is het nationaal ontwikkelings- en kennisinstituut voor de kunsteducatie. De medewerkers selecteren en programmeren professionele kunstproducties voor kinderen en

jongeren, ontwikkelen methodieken en materialen, organiseren festivals, studiedagen en cursussen, doen onderzoek, publiceren en adviseren. In het instituut is een uitgebreid informatie- en documentatiecentrum.

Het LOKV werkt, veelal samen met andere kunst- en educatieve instellingen, aan de kwaliteit van de kunsteducatie, zet vernieuwing in gang en brengt samenhang tussen kunsteducatie, amateurkunst en professionele kunst. Zo draagt het instituut bij aan het bevorderen van kunst- en cultuurdeelname in Nederland.

BOEKMAN*stichting*

Studiecentrum voor kunst, cultuur en beleid

Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
telefoon bibliotheek 020-624 37 39

De uitleentermijn bedraagt 4 weken. Mits tijdig aangevraagd is verlenging met 4 weken mogelijk, tenzij de publicatie inmiddels is gereserveerd.

De uitleentermijn is verstreken op:

30 MAART 1998

:374.036:70:8... 17.03:787.167:(492):(063):c40:

96-463

popmuziek in de muziekschool

verslag van drie symposiumdagen

Boekmanstichting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

INHOUD

Inleiding	5
1 Middelen	6
2 Netwerken	10
3 Doelgroepen	15
4 Methodes	20
5 Traject	24
6 Docenten	28
Bijlagen	31

INLEIDING

Elke Nederlander zou gebruik moeten kunnen maken van de muziekschool. Dus zou de muziekschool ook moeten opleiden voor personen die popmuziek willen spelen. De vraag of popmuziek op de muziekscholen moet worden gegeven is al vaak gesteld en wordt door de meeste betrokkenen met ja beantwoord.

De laatste tien jaar zijn er verschillende congressen en symposia over popmuziek in de muziekschool gehouden. Zo werd in 1994 in Nijmegen een internationaal tweedaags congres gehouden, getiteld: *Rock music education within the public music school*. Via een enquête onder de deelnemers kwam de wens naar voren om in kleine groepen verder te praten over een aantal onderwerpen. Dat vervolg is er gekomen: tijdens drie symposiumdagen is verder gepraat en kennis uitgewisseld over de onderwerpen middelen, netwerken, doelgroepen, methoden, traject en docenten. De zes onderwerpen werden door verschillende sleutelfiguren uit de Nederlandse muzikeducatie belicht. Elke deelnemer aan de symposia kon daarnaast opmerkingen en suggesties in het midden brengen.

Het verslag dat hierna volgt is bedoeld voor zowel directeuren en stafleden van muziekscholen en centra voor kunstzinnige vorming als voor docenten die werkzaam zijn in de pop- (en jazz)muziek.

Ook in 1994 werd de LOKV-publicatie *Popmuziek in de muziekschool; het opzetten van een afdeling popmuziek in tien stappen* uitgebracht. Zowel in die publicatie als in dit verslag zijn bruikbare tips te vinden om een afdeling popmuziek gestalte te geven.

---

1 MIDDELEN

INLEIDING

Het aanbieden van popmuziekonderwijs in de muziekschool vergt een aanpassing van en investering in accommodatie en instrumentarium.

Popmuziek is in de eerste plaats een stuk luidruchtiger dan de al langer gedoceede muziekvormen. Leslokalen dienen dan ook geïsoleerd te zijn. In bestaande gebouwen kunnen (voor zover aanwezig) kelderruimten hiervoor worden aangepast. In het geval van geplande nieuw- of verbouw kan rekening worden gehouden met oefenruimten. Zeker als dit tijdig wordt meegenomen in bouwplannen, kunnen de kosten relatief laag blijven; dit in tegenstelling tot aanpassingen aan het gebouw achteraf. Er zijn momenteel al de nodige bedrijven, architecten en aannemers met ervaring in het realiseren van popoefenruimten.

Wat betreft instrumentarium moet men beschikken over drumstellen (vaak al aanwezig), keyboards, gitaar- en basgitaarversterkers, en zanginstallaties. Daarnaast moet men nadenken over investeringen in computers (MIDI en CD-ROM) en videoapparatuur (voor het bekijken van instructiebanden of het terugzien van eigen prestaties). De hoeveelheid apparatuur hangt uiteraard samen met het beoogde aantal popcursisten. Financieringsmogelijkheden zijn: zelf budget vrijmaken (eventueel verspreid over enkele jaren), sponsoring en fondswerving.

INLEIDING VAN ARTHUR DE BUSSY, DIRECTEUR MUZIEKSCHOOL ZOETERMEER

Er is een discrepantie tussen de vaststelling door een groot aantal muziekscholen dat er veel aan popmuziek wordt gedaan en de vraag die buiten de muziekschool wordt gesteld: wanneer gaan muziekscholen iets aan popmuziek doen?

Twee elementen spelen een grote rol bij de definitie van goed poponderwijs:

- De band als uitgangspunt. Na het samenspelen moeten de daaruit voortkomende leervragen of tijdens de bandbegeleiding of in een instrumentale les worden opgelost.
- Organisatie. Het zou goed zijn om alle docenten en cursisten die zich met lichte muziek of popmuziek bezighouden op een of twee dagen te clusteren.

DE PRAKTIJK

Schiedam - Popschool

Schiedam heeft 80.000 inwoners. Sinds 1990 had de Popschool 72 popcursisten. Tien bands verzorgden samen 60 optredens per jaar in de regio.

- 33 docenten-uren door 5 docenten:
- + zang, bas, gitaar, drums, toetsen;

-
- + lesgeld f 600,-;
  - + klokuurdeler 27 minuten per les.

  - Onderdelen van een avond popschoolles:
    - + samenspel in een band;
    - + instrumentale les;
    - + docenten overleggen samen;
    - + sept.-dec.: instrumentaal onderwijs + theorie (8 leerlingen, 60 minuten);
    - + jan.-mrt.: bandspel 1 1/2 uur + 1 x per 14 dagen individuele les;
    - + apr.-mei: bandspel 1 uur, theorie 1 uur en individuele aandacht;
    - + iedere band verzorgt optredens;
    - + basisbezetting: ten minste 8 personen (dubbele bezetting);
    - + repertoire: eenvoudige schema's, rock 'n' roll, enzovoort.

De huidige situatie is: minder theorie, meer in bands werken.

De docenten waren klassiek opgeleid, maar al vele jaren actief in de popmuziek.

De Popschool heeft veel publiciteit gekregen. Door de Popschool werd de politiek welwillender; er ontstond goodwill. De huidige milieu-eisen voor geluidshinder vormen echter een probleem.

Zoetermeer

In de gemeente Zoetermeer heeft Arthur de Bussy getracht een Popfactory op te zetten naar het model van de Popschool Schiedam. Dit werd echter een mislukking. Een van de redenen daarvoor was de slechte huisvesting van de muziekschool. Om de popactiviteiten toch ergens onder te brengen is samenwerking gezocht met het poppodium. Bij het poppodium was echter een huisdealer actief, wat voor ouders van de cursisten onaanvaardbaar was. Dit imago-probleem heeft ertoe geleid dat leerlingen wegbleven.

Assen

Louis Janssen, coördinator muziek van het ICO, Centrum voor Kunst en Cultuur in Assen en projectmedewerker muziek bij het LOKV schetst een beeld van de situatie in Assen.

Het ICO is een grote instelling met alle kunsteducatie-disciplines in het aanbod:

- 4500 leerlingen structureel.
- 7000 leerlingen met kortlopende cursussen, workshops, projecten enzovoort.
- 100 kunstenaars/docenten.
- Al 13 jaar een popdocent die met name werkt in het popwerkplaats-model: werken met rockmuziek en cursisten die geen instrumentale les hebben.
- In de afgelopen 12 jaar een oude lokatie met minimale aanpassingen voor geluidshinder (2 popstudio's).
- In de loop der jaren zijn veel vormen van popeducatie uitgeprobeerd. Op dit moment zijn er plannen voor een popwerkplaats en popschool.
- Het aanstellingsbeleid was erop gericht docenten aan te trekken die breed geschoold waren en liefst ook uitvoerend werkten. Op dit moment zijn ongeveer 7 personen in dienst die specifiek pop- en/of jazzonderwijs geven, en daarnaast veel

---

docenten die genrerijk muziekonderwijs kunnen verzorgen.

- In 1995 is nieuwbouw gerealiseerd waarin 4 goed geïsoleerde pop- en/of jazz-studio's met apparatuur, en een audio-studio waarin kan worden opgenomen met 16 sporen digitaal.
- De ruimten worden - in de uren dat ze niet voor lessituaties worden gebruikt - verhuurd aan groepen om te repeteren. Deze vleugel van het gebouw heeft een eigen ingang zodat er, als het moet, dag en nacht gerepeteerd of opgenomen kan worden.
- De tendens is: leerlingen muziek denken minder in pop/jazz/klassiek, maar willen veel meer alles tot zich nemen en daar een eigen weg in kiezen. Daarvoor is een ander type docent nodig, die breed geschoold is en kan aansluiten bij de belevingswereld van de cursist.

MARKETINGMODEL VOOR HET BEREIKEN VAN DOELGROEPEN DOOR ARTHUR DE BUSSY

- oud produkt voor een oude doelgroep: geen risico
- nieuw produkt voor een oude doelgroep: weinig risico
- oud produkt voor een nieuwe doelgroep: weinig risico
- nieuw produkt voor een nieuwe doelgroep: veel risico

Dit betekent dat men moet kijken naar 'de klant'. Wat wil de klant en hoe benaderen we hem vervolgens? Dit verhaal geldt met name ook voor conservatoria. De muziekschool is de 'klant' van het conservatorium. Bij het opzetten van een school is het belangrijk om na te denken over het definiëren van muziek. Met andere woorden: wil je een popschool met echte rockers of definieer je popmuziek veel breder.

Model Popschool Schiedam

Wat heb je nodig? (zie bijlage 1)

- docentenuren;
- goede docenten;
- werving (folder, goede verspreiding);
- goed verhaal (bevlogen, met een goede financieel-economische onderbouwing);
- ruimte;
- budget;
- instrumenten.

In de opzet van Schiedam betalen cursisten een prijs die past bij de kwaliteit van poponderwijs.

Instrumenten zijn inzetbaar voor de gehele school. Instrumentarium kan verhuurd worden aan groepen die willen optreden. Drumstellen kunnen in de slagwerkles gebruikt worden. Keyboards zijn als begeleidingsinstrumenten in te zetten bij (kinder)koren. Opname-apparatuur kan gebruikt worden als didactisch leermiddel voor alle ensembles en koren binnen de school. Bij projecten, workshops en voorspeelavonden kan men gebruik maken van de apparatuur.

Voorwaarde is een goed beheer van de apparatuur. Hiervoor kan men gebruik

---

maken van banenpoolers, personen in het jeugdwerkgarantieplan enzovoort. Uiteraard moeten zij affiniteit hebben met de muzieksoort en de apparatuur.

OPMERKINGEN

Hieronder volgen opmerkingen van deelnemers aan het symposium:

- Muziekscholen kunnen over het algemeen niet uit de voeten met de door het conservatorium opgeleide docenten. Lichte muziek op het conservatorium betekent vaak jazz of bepop; in Groningen (conservatorium) is er een kentering naar pop (evenals in Alkmaar).

Belangrijke punten voor muziekscholen zijn:

+ Hoe geef je beginners les?

+ Spelen in een band.

- Adressen van popworkshopleiders die afgestudeerd zijn aan het conservatorium Rotterdam zijn verkrijgbaar via de Stichting Popmuziek Nederland (SPN).

- Het is mogelijk om de inspectie een benoembaarheidsverklaring te laten afgeven voor docenten.

- Muziekschool Utrecht wil landelijk overleg en overeenstemming over te gebruiken lesmateriaal voor popmuziek in Nederland.

- Leerlingen in Schiedam krijgen met een leerlingenkaart 15% korting op instrumenten en apparatuur bij de vakhandel.

---

2 NETWERKEN

INLEIDING

Popmuziek wordt al enige decennia beoefend. Momenteel zijn er vele tienduizenden groepen samen met enkele honderdduizenden leden-muzikanten. Door het hele land zijn er gemeentelijke, regionale, dan wel provinciale poporganisaties ontstaan.

Sommige zijn geheel afhankelijk van vrijwilligers, andere hebben beroepskrachten in dienst. Zij organiseren optredens, groepspresentaties en festivals. Zij houden bestanden van bands bij, geven informatie en beheren soms ook oefenruimten en/of studio's, gespecialiseerd in popmuziek, en verzorgen soms ook cursussen geluidstechniek. Particuliere docenten en cursusleiders in alle mogelijke aan popmuziek verwante disciplines, hebben gedurende de afgelopen jaren een schat aan ervaring opgebouwd en hebben vaak een duidelijk inzicht in de popsituatie ter plaatse. Dan zijn er nog organisatoren, die vaak ook geïnteresseerd zijn in beginnende groepen voor jongerencentra en buurthuizen. Het is een nogal versplinterd en ondoorzichtig veld van potentiële gesprekspartners die een rol zouden kunnen spelen bij het opzetten van poponderwijs in de muziekschool. Stuk voor stuk organisaties die middenin de praktijk staan en weten wat er gebeurt en waar het gebeurt.

De muziekschool zou dan ook, zeker op het gebied van de popmuziek, niet alles alleen moeten willen doen. Dit ondanks de vaak optredende fricties, veroorzaakt door verschillende bedrijfsculturen en/of belangen en de mate van professionaliteit. Er zijn maar heel weinig voorbeelden van succesvolle samenwerkings- of uitwisselingsverbanden tussen muziekscholen en eerder beschreven andere instanties. Hoe komt dat? Vaak wordt gezegd dat de desbetreffende organisaties en instanties zich met name richten op de 'gearriveerde' of oudere popmusici, terwijl de muziekschool de onervaren jeugd, de popmusici in wording moet bedienen. Aansluiting en doorstroming zouden echter goede redenen zijn om toch contact te onderhouden. En wat te denken van bijscholing (geluidstechniek, composities, arrangementen) van die zogenaamde 'gearriveerden'?

INLEIDING VAN ARTHUR DE BUSSY

Ook het motto van deze middag is: houd het simpel.

Wat is mijn doelgroep? Hoe bereik ik de doelgroep? Wat wordt mijn aanbod?

Welke middelen heb ik zelf niet in huis? Wat heb ik niet nodig?

Men moet zich concentreren op de netwerken die op dat moment nodig zijn. Als een afdeling eenmaal loopt, wordt het anders omdat men het netwerk langzamerhand gaat verbreden.

OPDRACHT AAN DE GROEP

Noteer zoveel mogelijk netwerken.

Instrumentarium

- harfabra;
- oefencentra/popcollectieven;
- provinciaal uitleencentrum muziekinstrumenten;
- p.a. verhuurbedrijven;
- muziekwinkels;
- licht en audio verhuurbedrijven;
- computerclubs;
- importeurs.

Docenten

- regionale muziekscholen;
- privé-docenten;
- conservatoria;
- docenten bij popcollectieven.

Uren

- media;
- interne PR;
- vakbonden;
- jeugdwerkgarantieplan;
- banenpool;
- popcollectieven met poponderwijs.

PR en werving

- harfabra;
- media (krant/radio/lokale tv);
- welzijnsinstellingen;
- buurthuizen;
- jongeren- en studentenverenigingen;
- computernetwerken;
- kunstinstellingen;
- bibliotheken;
- basisonderwijs;
- voortgezet onderwijs;
- hoger en universitair onderwijs;
- podia;
- horeca;
- festivals.

Ruimte

- podia;
- jongeren/buurthuizen;
- oefencentra (popcollectieven);

-
- bouwers/projectbureau.

Financieel

- het fondsenboek;
- financiële instellingen;
- podia;
- Stichting Thuiskopiefonds;
- SPN;
- politiek;
- migrantenorganisaties;
- Anjerfonds.

Inhoudelijk

- LOKV;
- SPN;
- conservatoria;
- internet;
- computernetwerk;
- podia.

Als eerste stappen op het pad van PR en werving zijn aan te bevelen:

- politiek, bestuur, docenten en medewerkers op de hoogte stellen;
- media bewerken en doelgroepen zoeken;
- kunstinstellingen/bibliotheek/oefenruimten/jongerenwerk/onderwijs/muziekwinkels/cd-winkels.

OPMERKINGEN

- In Groningen is het Music Education Centre ontstaan uit een muziekwinkel, een aantal grote importeurs (o.a. Roland) en de afdeling Lichte muziek van het conservatorium. Het is een school voor lichte muziek met stevige prijzen.
- In Rotterdam is iets soortgelijks mislukt.
- In Breda is de Stichting Modern Muziekonderwijs gestart vanuit de vakhandel in samenwerking met het basisonderwijs.
- In de vier grote steden richten muziekscholen zich steeds meer op het basisonderwijs.
- Yamaha Nederland heeft een stichting voor muziekattractie opgericht die zich richt op de opleiding van jonge kinderen in een strakke opleidingsvorm van 3 à 4 jaar met veel auditieve training (geen lichte muziek). Deze opleiding start in 1997.
- Akai houdt wedstrijden voor popmuzikanten.

ONTWIKKELINGEN

Jaap van Beusekom, directeur Stichting Popmuziek Nederland schetst een aantal ontwikkelingen.

- Het Repertoire en Informatiecentrum (RIM) in Utrecht onderzoekt samen met de SPN en het LOKV de mogelijkheden van popmuziekeducatie-materiaal via de computer, CD-rom, floppy's, enzovoort.

-
- Het LIPA, een groot instituut in Liverpool, biedt een flexibel systeem aan van modulaire cursussen op het gebied van popmuziek. Dit systeem wordt met Europese subsidie ontwikkeld, samen met instituten in Spanje, Duitsland en Frankrijk. Misschien kan Nederland hierop inhaken.
  - Het Conservatorium Rotterdam is gestopt met zijn afdeling opleiding popmuziek.
  - Het Conservatorium Den Haag is bezig een multimediale opleiding op te zetten met raakvlakken met de (elektronische) popmuziek.
  - De popcluster Tilburg en de muziekschool Tilburg onderzoeken in samenwerking met de SPN de mogelijkheid tot het realiseren van een Rock Academie.
  - Er zijn verschillende fondsen aan te spreken voor popmuziek. Het is niet aan te bevelen om ze te gebruiken voor structurele bedrijfsvoering, maar meer voor projecten. Enkele fondsen zijn: Anjerfonds, Stichting Katholieke Noden, Thuiskopiefonds en instanties als serviceclubs, bedrijven enzovoort.

POPACTIVITEITEN

Jaap van Beusekom geeft een schets van de popactiviteiten op het landelijke vlak door de jaren heen.

In de jaren zestig en zeventig zijn er nog niet zoveel groepen en opereert de SPN landelijk. Aan het eind van de jaren zeventig komt de punkbeweging op en ontwikkelen popmuzikanten een houding dat ze alles zelf willen doen. Vanaf 1979 ontstaan er 110 popcollectieven. In de jaren tachtig richten de provinciale poporganisaties zich op. Brabant Pop is een voorbeeld van een van de grootste organisaties. Tegenwoordig zijn de provinciale poporganisaties verbonden met de provinciale steunfunctie-organisaties. De lokale popcollectieven hebben het momenteel moeilijk omdat ze werken met een sterk wisselend vrijwilligerskader.

De poppodia zijn voor miljoenen aan het verbouwen om zich aan te passen aan de strenge milieu-eisen op het gebied van geluidshinder.

Geert Lenders - consulent bij Brabant Pop - schetst de situatie in Brabant.

Er bestaat in deze provincie voor popmuziek een netwerk van podia, en er is een goed contact met de pers. Er functioneert een regio-overleg met muziekscholen, podia, en popcollectieven.

- De muziekschool Eindhoven werkt samen met popcollectieven. De popcollectieven professionaliseren zich steeds meer (14 workshops: muziekschool betaalt de docenten). Het popcollectief int de gelden en stuurt de rekening naar muziekschool voor faciliteiten enzovoort. De muziekschool laat instrumentale lessen op popmuziekgebied liggen.
- Muziekschool Raamsdonk: muziekschool/podium/docenten/educatieve activiteiten.
- Muziekschool Tilburg: muziekschool/popcluster/podium/opnamen/oefenen/leren/spelen.
- Muziekschool Breda: popcollectief/poppodium/scholing in samenwerking met de muziekschool/studio/zaal. In eerste instantie ontstond samenwerking met alle partners, maar door het niet afstemmen van elkaars sterke punten is de samenwerking stopgezet, waardoor er twee circuits ontstonden.
- Bergen op Zoom: Podium de Botte Hommel. De muziekschool is beheerder van

---

het poppodium, de oefenruimten en educatie.

- Leiden: het popcollectief heeft drie oefencabines en een studio. Het geheel wordt gebruikt door 45 popgroepen. Er komen meer faciliteiten door de bouw van 8 oefenruimten en een grote zaal. Het is de bedoeling om te gaan samenwerken met de muziekschool, de jongerencentra en het onderwijs.

OPMERKINGEN

Hieronder volgen vragen en opmerkingen van de deelnemers aan het symposium.

- Zijn muziekscholen niet te star om popmuziek educatief aan te bieden en zijn die muziekscholen die dat nog niet gedaan hebben niet te laat?
- Moet je niet zeer direct ingaan op een educatievraag als: een solo van Van Halen?
- Een popleerling wil een flexibel aanbod. Een oplossing kan zijn: een centrale figuur die pedagogisch-didactisch van wangen weet met daaromheen muzikanten/vrijwilligers met specialismen. Ook zou het goed zijn om leerlingen bij elkaar te laten komen op één avond met video's, cd-rom, workshops enzovoort. Wel moet geprobeerd worden de educatiewaarde van de muziekschool te gebruiken.
- In de toekomst zal er steeds meer subsidiëring van klanten in plaats van instituten plaatsvinden. Dit dwingt muziekscholen tot flexibele bedrijfsvoering.

CONCLUSIES

- Er zitten de verkeerde mensen om de tafel. De personen die we met de symposia wilden bereiken, waren vertegenwoordigers van die muziekscholen die nog geen popmuziek in huis hebben, maar wel met plannen rondlopen.
- Voor die personen die niet in de muziekscholen zitten: zoek samenwerking en ga gezamenlijke projecten aan. Men is vaak goedwillend maar weet niet waar te beginnen. Zorg voor eenvoud en ga van daaruit bouwen.
- Het lijkt er op dat popmuziekonderwijs zijn invloed gaat uitoefenen op het overige muziekonderwijs.
- De samenwerking van verschillende instituten in een stad of regio biedt vele mogelijkheden:
  - + Het conservatorium kan docenten opleiden, heeft stage-leerlingen, heeft apparatuur en faciliteiten.
  - + De muziekscholen kunnen muziekeducatie en continuïteit bieden en hebben soms faciliteiten.
  - + De popcollectieven hebben overdag oefenruimten, ruimten om les te geven, instrumentarium, apparatuur en faciliteiten.

---

3 DOELGROEPEN

INLEIDING

Voor wie willen wij poponderwijs verzorgen? Jong? Oud? Beginners? Gevorderden? Meestal kiest de muziekschool voor alle doelgroepen, misschien met de nadruk op jong. Moeilijker wordt het als we kijken naar wie er nu al, zonder poponderwijs, popmuziek maken. Naast de velen die nu toch al naar de muziekschool komen, zijn dat ook veel allochtonen, jongeren vanaf 15 jaar en werkende jongeren. En dat zijn nu juist categorieën die de muziekschool momenteel moeilijk bereikt. Misschien zijn zij met pop wel te bereiken. Popmuziek is namelijk niet elitair, blank en intellectueel.

Maar wat is popmuziek? Rock? Hiphop? House? Reggae? Soul? Blues? Punk? Metal? De liefhebbers van al die stijlen zijn zo verschillend, in kleding, attitude, opvattingen enzovoort. Eén verkeerd muziekvoorbeeld in de les, en ze lopen bij wijze van spreken verontwaardigd weg. Of valt dat in de praktijk, zeker op jongere leeftijd, allemaal nog wel mee? Feit is in ieder geval, dat de muziekschool de super-recalcitrante hardcore hiphopcrews uit downtown Rotterdam-Zuid (bij wijze van voorbeeld) nooit binnen zal krijgen.

Maar wie dan wel en hoe bereik je de desbetreffende groepen? Marketing, werving en publiciteit zijn hierbij sleutelbegrippen. Poponderwijs is één ding, de potentiële doelgroep is een tweede. Hoe breng je deze twee samen?

INLEIDING VAN JAAP VAN BEUSEKOM, DIRECTEUR SPN

Naar aanleiding van het bijwonen van een symposium over de toekomst van het kunstvakonderwijs schetst Van Beusekom de huidige situatie bij de twaalf conservatoria.

De laatste veertig jaar zijn er nieuwe muzieksoorten bijgekomen waar grote publieksgroepen voor warm lopen: pop-, jazz-, en wereldmuziek. Behalve voor jazzmuziek is er nauwelijks een relatie met het kunstvakonderwijs. De totale kunstbegroting bedraagt 460 miljoen gulden, waarvan de podiumkunsten 260 miljoen krijgen. In 1975 was veertig procent van de Nederlanders het hiermee eens. Maar in 1995 was dit percentage gedaald tot zeventien procent. Kortom, het draagvlak voor de huidige besteding van de gelden verdwijnt. De subsidiëring van de kunsten gaat naar de bovenkant van de kunsten waar slechts tien procent van de bevolking een relatie mee heeft.

Elke Nederlander zou gebruik van de muziekschool moeten kunnen maken. Dus zou de muziekschool ook moeten opleiden voor personen die popmuziek willen spelen. De vraag of popmuziek op de muziekscholen moet worden gegeven is al vaak gesteld en wordt door de meeste betrokkenen met ja beantwoord. Als muziekscholen deze muzieksoort in hun pakket opnemen, moeten ze ook aansluiten bij de

---

nieuwste ontwikkelingen in deze muziek. Maar popmuziekdocenten missen vaak een band met de huidige popmuziek. Er zijn zeer veel verschillende stijlen en er gaat weinig af aan stijlen en er komen er veel bij.

Je hoeft als muziekschool niet de nieuwste stromingen aan te bieden want deze groep leerlingen wil geen onderwijs, maar wil de muziek juist zelf bedenken en uitvoeren. Als leerlingen bestaand repertoire willen spelen, dan heeft de muziekschool een taak en moet de docent op de hoogte zijn van de stijl waarin men wil spelen. Vaak geeft de overheid aan dat ze bepaalde doelgroepen extra willen stimuleren. Allochtonen zijn bijvoorbeeld op dit moment speerpunt van overheidsbeleid.

In het poponderwijs zijn grofweg twee stromingen te onderscheiden:

- Personen die een (pop)instrument willen leren bespelen.
- Workshops waarin samenspel het voornaamste uitgangspunt is.

Voor veel muziekscholen zal de opdracht in de komende tijd zijn, kortlopend aanbod te ontwikkelen en docenten te zoeken die mensen op een spoor zetten om zelf aan de slag te gaan. De door de docent gehanteerde methodiek en de aansluiting bij de belevingswereld van de muzikant is erg belangrijk.

Een interessante vraag is: hoe krijgen we de mensen binnen?

De SKVR in Rotterdam heeft zowel voor jongeren als volwassenen een popschool en een popwerkplaats opgezet die een goed voorbeeld voor Nederland zijn. In Friesland is de laatste tijd de Friesland Popschool ontstaan uit het provinciale popcollectief. Voor ieder popinstrument worden workshops aangeboden. Deze workshops worden kostendekkend opgezet, al of niet in samenwerking met muziekscholen. De muziekschool levert de faciliteiten en de ruimten. De werving wordt vaak buiten de muziekscholen om opgezet. Leden van bands die aangesloten zijn bij popcollectieven, worden telefonisch benaderd voor een gericht aanbod.

OPDRACHTEN

Jaap van Beusekom geeft drie groepen een case-opdracht.

1 Voor de muziekschool Amsterdam neemt de politieke druk toe. Er komt via de politiek de opdracht om een popmuziekaanbod te ontwikkelen voor een groep Surinaamse en Antilliaanse jongeren in de Bijlmer, die geïnteresseerd zijn in black music, R&B, reggae, hiphop en rap.

Hoe bereik je in ieder geval 10 jongeren om de workshop te starten?

2 In Aalten zit een fanatieke groep van vijftig metal-liefhebbers, die de muziekschool niet kent.

Hoe kunnen 10 personen bereikt worden om een workshop te starten?

3 In Kralingen in Rotterdam moeten 10 personen bereikt worden die willen rappen in het Nederlands met muziek met Surinaamse invloeden.

CONCLUSIES VAN DE CASES

- Je moet je sociale omgeving in kaart brengen.
- Duidelijk nagaan of er een vraag is.
- Inventariseren of er faciliteiten en apparatuur beschikbaar zijn.
- Als je een aanbod doet: werken vanuit een visie.
- Voor sommige vragen zijn gespecialiseerde docenten nodig die je vaak zelf niet in huis hebt.

Op contractbasis zou je een specialist kunnen aantrekken, die als autoriteit binnen de doelgroep geldt.

Welke rol kan de muziekschool in dit verband spelen?

- De muziekschool kan een plek bieden waar geëxperimenteerd kan worden.
- Bij de muziekschool bestaat de kans van interactie tussen aanhangers van verschillende soorten muziek en de verschillende disciplines (dans, theater, audio en video, daar waar men spreekt over een gecombineerd centrum).
- De muziekschool kan faciliteiten aanbieden voorzover die aanwezig zijn. (Zie voor een uitwerking hiervan de LOKV-uitgave *Popmuziek in de muziekschool*.)

Legitimatie van de muziekschool in popactiviteiten:

- De muziekschool maakt dit mede mogelijk.
- Zonder de bemoeienis van de muziekschool had dit nooit kunnen gebeuren.
- De muziekschool biedt iets wat losse personen of instellingen niet konden verwezenlijken.

DE MUZIEKSCHOOL IN HET JAAR 2015

Jaap van Beusekom schetst zijn ideaalbeeld van de muziekschool in het jaar 2015:

- De school heeft een eigen identiteit.
- Er zijn allerlei voorzieningen voor hardware:
  - + het maken van demo's in een eigen geluidsstudio;
  - + het maken van cd-producties;
  - + goede ruimten en apparatuur voor popmuziek;
  - + computers voor alle mogelijke muziektoeepassingen.
- De school beschikt over een kern van goedbetaalde en breed georiënteerde docenten die in staat zijn snel in te spelen op nieuwe ontwikkelingen. Een type docent dat zijn oren tien jaar vooruit zet. Een trendsetter in plaats van een trendvolger.
- De school is een proeftuin, een laboratorium, een ontmoetingsplaats waar dingen bij elkaar gezocht worden, en nieuwe combinaties worden uitgetoet.
- De muziekschool heeft geleerd te denken in een groot kader, en te luisteren naar de wensen van zijn klanten.
- De muziekschool initieert zelf en gaat zelf naar de overheid om middelen te zoeken.
- De muziekschool fungeert als vraagbaak, voert zelf projecten uit of besteedt projecten uit op basis van het opgebouwde netwerk.
- De school zoekt samenwerking met podia, studio's.
- De school kan gespecialiseerde cursussen aanbieden voor diegenen die naar een vakopleiding wensen te gaan.

Een ander scenario is ook denkbaar:

- Muzikale oriëntatie aanbieden op de basisscholen (bijvoorbeeld groepen 4 en 5).
- Daarna vanaf groep 6 de verlengde schooldag met instrumentale lessen.
- Daarna lessen op de muziekschool.

DE PRAKTIJK

Hieronder volgen praktijkbeschrijvingen van de manier waarop instellingen hun doelgroepen bereiken op het gebied van popmuziek.

Leiden, muziekschool

De school heeft de beschikking over 20 gespecialiseerde docenten, een coördinator en een eigen gebouw. De afdeling is op de klassieke leest geschoeid, is degelijk maar weinig dynamisch. Er zijn 10 bands met daarnaast cursussen. Men heeft moeite om specifieke doelgroepen te bereiken. De politiek dringt er op aan om de popcultuur nieuw leven in te blazen. Er moet een samenwerking gezocht worden met het popcollectief Stichting 123 om huisvesting te zoeken in een gebouw, met een eigen groot podium, studiofaciliteiten en oefencabines.

Den Bosch, De Muzerije

Deze instelling beschikt over een afdeling JIP (jazz, improvisatie en popmuziek) waar 'keurige pop' wordt gespeeld. Ook worden er in samenwerking met popcollectieven, rock- en popcursussen georganiseerd, naast bandcoaching. De jazzmuzikanten worden niet bereikt. Dit komt omdat er een circuit buiten de school bestaat. Een goede docent bedient 80 deelnemers op het gebied van het 'Real book' repertoire. De school beschikt ook over een afdeling wereldmuziek, waarbij het lukt om liefhebbers van Indiase en Turkse muziek te bereiken. Het lukt niet om de Marokkaanse gemeenschap in de school te krijgen, hoewel er een grote doelgroep bestaat. Binnen de afdeling zijn er steelbands, groepen die Latin muziek spelen en een band die Afrikaanse muziek speelt.

Utrecht, Gemeentelijke Muziek- en Dansschool

Deze instelling heeft de beschikking over 2 popstudio's. Door het image dat de school uitstraalt komen er geen cursisten naar het gebouw aan het Domplein. De popdocent gaat wel naar lokaties in het sociaal-cultureel werk en geeft daar workshops.

Rotterdam, Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam

De SKVR heeft de beschikking over een eigen gebouw voor de Popschool. Er is een afdeling voor volwassenen en voor jongeren. Daarnaast heeft men de beschikking over een Popwerkplaats. De Jazz-afdeling is op dezelfde manier opgezet.

Kenmerken van de Popschool:

- een halfjaar theorie en instrumentale les;
- een halfjaar instrumentale les en bandles;
- de popschool telt 200 leerlingen;
- jongeren hebben elke week instrumentale les, volwassenen elke veertien dagen.

Kenmerken van de Popwerkplaats:

- geen theorieles;
- er wordt direct in een band gespeeld;
- korte cursussen;
- cursussen;
- workshops voor o.a. blazersecties;

-
- bandcoaching;
  - er wordt ook op lokatie gewerkt (o.a. buurthuizen);
  - instrumentenverhuur.

Zaken die in Rotterdam minder goed lopen zijn de benadering van specifieke groepen allochtonen en de bandcoachingsprojecten.

Nijmegen, De Lindenberg

Deze instelling heeft een van de oudste afdelingen pop- en jazzmuziek van Nederland. In de loop der jaren zijn allerlei modellen van popmuziekonderwijs in de praktijk gebracht met wisselend succes.

Zaken die in Nijmegen op dit moment moeizaam verlopen zijn onder andere bandcoaching. Bands zijn eigenwijs. Er bestaat een drempel om naar de muziekschool te stappen.

Assen, ICO Centrum voor Kunst en Cultuur

Het ICO heeft sinds een jaar de beschikking over een nieuw hoofdgebouw met daarin een afdeling met 4 popruimten, een digitale geluidsstudio, een videomontagelijijn en een muziekcomputerwerkplaats.

Naast de deelnemers aan workshops en cursussen in dit gebouw, worden er diverse andere doelgroepen bereikt:

- In samenwerking met instellingen voor sociaal cultureel werk: popkoren en popgroepen.
- Begeleiding van een rocktheatergroep door een dramadocent, een popdocent en een dansdocent.
- In samenwerking met het gevangeniswezen: workshops popmuziek onder de noemer Jailhouse Rock.
- In samenwerking met popcollectieven: stijlsessies.
- Workshops met Jan Rot (componeren, tekstschrijven), Cesar Zuiderwijk (drums), Matti Oiling (drums).

De vraag naar recht toe recht aan popmuziek is op dit moment groeiende en staat enigszins haaks op het aanbod van de popdocenten.

---

4 METHODEN

INLEIDING

Inherent aan het feit dat poponderwijs een relatief jonge discipline is, zijn er verschillende benaderingen van het vak.

Populair is de methode waarbij als enige noodzakelijke bagage het in je hoofd hebben van minimaal 300 klassieke popsongs wordt verondersteld, waarop je eindeloos kunt voortborduren en improviseren.

Iets uitgebreider, maar onderling tegengesteld zijn de volgende twee methoden: meteen bandjes formeren en samen oefenen. De techniek komt later wel, eerst het 'gevoel' en al doende ontdekken welk instrument je het leukste vindt.

Daartegenover staat de methode: eerst techniek en theorie beheersen, weten wat je doet en voldoende bagage opbouwen. Pas daarna is de tijd rijp om bandjes te gaan vormen en te leren samenspelen.

Er is discussie over de vraag of poponderwijs valt te integreren in de momenteel gehanteerde systematiek/cursusopbouw van muziekscholen. Is popmuziek niet zo anders van karakter, dat er ook een geheel ander raamwerk voor ontwikkeld moet worden?

Een ander gespreksonderwerp is de vraag of poponderwijs gebaat is bij de ontwikkeling van lesmateriaal (boekjes en dergelijke). Misschien moet het poponderwijs juist een dusdanig ad-hoc karakter hebben, dat het kan inspelen op de situatie, vragen en belangstelling van de desbetreffende groep cursisten. In dat geval is elk lesboek te star. Daarmee hangt samen de vraag, hoe belangrijk smaak, interesse en belangstelling van de cursist zijn. Moet hij/zij in ieder geval een bepaalde vaststaande basis doorwerken, of kan de cursist gericht onderwijs krijgen in die disciplines die hem/haar aanstaan?

INLEIDING VAN JOOP BIEGELAAR, DIRECTEUR VAN DE GEMEENTELIJKE SCHOOL VOOR KUNSTZINNINGE VORMING SINT FRANS IN ETTEN LEUR

Joop Biegelaar begon op elfjarige leeftijd met gitaarles in een jeugdcentrum in Den Haag. Al snel zat hij in een band en een paar jaar later speelde hij enige tijd in de groep Tee Set.

Op zeventienjarige leeftijd ging hij naar het conservatorium en studeerde twee jaar klassiek gitaar. Hij reisde door Groot-Brittannië en trad daar op als klassiek gitarist. Na deze reizen maakte hij zijn conservatoriumstudie af. In Nederland verzorgde hij veel optredens met cabaretiers en werkte onder andere samen met Eef Alberts. Hij gaf les aan de MIKOJEL-opleiding en begeleidde popgroepen in het componeren, teksten maken en samenspelen. In Etten-Leur is hij reeds 25 jaar directeur van de muziekschool.

Onder popmuziek verstaat hij alle populaire muziek in de breedste zin. Het maken

---

van popmuziek is niet te vergelijken met het leren van klassieke muziek. Popmuziek is echter wel degelijk te onderwijzen. De methodiek is echter anders en te vergelijken met het maken van wereldmuziek.

Een aantal uitgangspunten zijn:

- Auditieve benadering bij het aanleren van instrumentale vaardigheden, met name in het eerste jaar.
- In het begin niet werken met notenschrift, later wel, zodat de twee vaardigheden zich gelijkmatig kunnen ontwikkelen.
- Inspelen op de enorme bagage die leerlingen vaak al in huis hebben.
- Zorgen dat er geen blokkades ontstaan.
- Repertoire opbouwen en creatief werken.

OPBOUW VAN HET MUZIEKONDERWIJS AAN DE MUZIEKSCHOOL IN ETEN LEUR

In 27 basisscholen wordt er door een muziekconsulent in alle groepen (1 tot en met 8) gewerkt aan het opbouwen van een liedrepertoire dat aansluit bij de ervaringswereld van de kinderen. In elke klas worden 30 liedjes per jaar aangeleerd. In de hele basisschoolperiode leren kinderen dan 240 liedjes. Op deze manier worden 3500 leerlingen bereikt.

Het auditieve materiaal van de basisschool is de basis voor de methodiek van de instrumentale docenten. In de ogen van Biegelaar zingen we met onze jonge jeugd veel te weinig. Zingen is het uitgangspunt van de gehoorontwikkeling.

Jonge kinderen van 8 tot 12 jaar kun je heel breed scholen. Het is dan ook belangrijk dat docenten in staat zijn genrerijk repertoire te zoeken en hiermee te werken evenals het auditief werken met leerlingen.

Pas als leerlingen 12 tot 14 jaar zijn, willen zij zich specialiseren in een bepaalde muzieksoort en stijl. De docent is bij leerlingen vanaf 15 jaar geen docent meer, maar meer een begeleider van zijn leerlingen. Hij sluit aan bij de belevingswereld van de jongeren en gaat in op leervragen van de leerling. Je moet leerlingen niet alleen auditief laten werken, want dan ontstaat er scheefgroei. Als ze na te lange tijd nog noten moeten leren lezen, moeten ze weer terug naar af. Er moet een goede mix zijn van kunnen lezen en klankvoorstellingsvermogen.

Je bent pas muzikant als je beide kanten goed ontwikkeld hebt. Leer leerlingen zelf materiaal uitzoeken en leer ze ook noteren.

Docenten hebben bij dit alles vaak de klacht dat ze te weinig tijd hebben om aan alle facetten aandacht te geven. Biegelaar betwijfelt dit. Hij vindt dat docenten anders met hun tijd moeten leren omgaan. Ook het publiek moet anders leren denken. Laat leerlingen niet een lestijd kopen, maar geef iedere leerling de garantie dat hij minimaal een half uur per week les krijgt. Verder is de lestijd van tevoren niet bepaald. Docenten krijgen daardoor de mogelijkheid om eigen groepen samen te stellen met een variabele tijdsinvulling.

DRIE METHODEN OM POPMUZIEK AAN TE BIEDEN

1 Eerst een instrument leren bespelen en daarna in een band gaan spelen. Er is veel lesmateriaal beschikbaar voor deze manier van werken. Per instrument zijn er methoden, eventueel voorzien van audio-tapes of cd's.

---

2 Absolute beginners kunnen zich eerst oriënteren door direct te gaan samenspe-
len in een band. Dit is een veel moeilijker groep om les aan te geven. Leerlingen
wisselen soms tussentijds van instrument, je moet werken met leerlingen met ver-
schillend niveau en soms moet deze vorm gecombineerd worden met instrumentale
les. De docent is bij deze werkvorm bepalend voor het slagen van het geheel. Zijn
uitstraling, zijn mentaliteit en de manier waarop hij met muziek omgaat zijn uiter-
mate belangrijk.

3. Een mixgroep. Hiervoor gelden dezelfde criteria als genoemd onder punt twee.

Ook zijn er tips te geven om de afdeling organisatorisch goed te laten lopen:

- Plaats alle popdocenten bij elkaar op één dag in het gebouw. Je hebt dan veel
gelijkgestemde leerlingen, er ontstaan contacten en communicatie, en er is leven in
de school.

- Om nieuwe vakken binnen de school ingevoerd te krijgen reserveert Joop
Biegelaar uren die vrijkomen. De docent gaat op contractbasis aan het werk, met
de garantie dat wanneer de uren vrijkomen hij een dienstverband krijgt. Op deze
manier bouwt de docent aan zijn eigen toekomst.

In de ogen van Biegelaar zijn er muziekscholen in Nederland die het jaar 2000 niet
zullen halen. Je moet je als school flexibel opstellen.

Etten Leur heeft een leerplan per instrument. Er wordt getoetst als men dat als leer-
ling wil. Toetsing vindt plaats om de twee jaar voor het A-, B-, C- en D-niveau.

De onderdelen van het leerplan omvatten:

- technische vaardigheden;
- algemene muzikale vaardigheden;
- omgang met en kennis van instrumenten;
- sociale vaardigheden.

Enkele voorbeelden

Omgang met en kennis van instrumenten op B-niveau. De leerling:

- kan zelf stemmen;
- kan zelf onderhoud plegen aan het instrument;
- leert zelfstandig te opereren.

Algemene muzikale vaardigheden op D-niveau. De leerling:

- kan het notenschrift vaardig lezen;
- weet wat de muzikale termen en tekens inhouden van het te spelen werk;
- kan eenvoudige harmonieën en akkoordenschema's onderscheiden en ook
spelen;
- kan aangeven hoe een partituur in elkaar zit;
- kan lezen en spelen in andere notatievormen;
- kan in grote lijnen aangeven wat er bedoeld wordt met stijlen en stijlperioden en
kan dat tot klinken brengen;
- kan een voorgespeelde melodie nazingen, naspelen en noteren (idem met ritme);
- kan harmonisaties maken;
- kan een eenvoudig stuk muziek componeren;
- kan een improvisatie spelen (ook in een stijl);

-
- kan een eenvoudig arrangement maken;
  - bespeelt het instrument op de juiste manier;
  - kan uit het hoofd spelen;
  - kan samenspelen.

Sociale vaardigheden op D-niveau. De leerling:

- is in staat te luisteren naar mede-muzikanten;
- is in staat afspraken te maken en zich hieraan te houden;
- heeft positieve kritiek;
- durft samen te spelen;
- is bereid om op een podium te spelen;
- toont belangstelling in het luisteren naar muziek;
- is bereid te helpen sjuwen.

Etten Leur hanteert verschillende methodieken bij popmuziek voor beginnende leerlingen vanaf 8 jaar en beginnende leerlingen vanaf 15 jaar. Voor deze laatste groep wordt veel gewerkt met kortlopende workshops. De toetsing bij deze workshops is het optreden dat aan het eind van een periode wordt verzorgd.

Voor popmuziek is belangrijk: de ontmoetingsplek, de cultuur om de muziek heen en de bar in de school.

---

5 T R A J E C T

INLEIDING

Het traject: een strategisch en overkoepelend onderwerp. Uit het voorgaande is al duidelijk geworden, dat er nogal wat moet gebeuren bij de introductie van popmuziekonderwijs.

De befaamde vraag van de kip of het ei ligt daarbij op de loer. Dat er landelijk een immense doelgroep bestaat is duidelijk, maar misschien is de concentratie verschillend per regio? Wat bestaat er al op het gebied van de popmuziek in de regio (oefenruimten, studio's, organisaties)? Waar begin je? En hoe intensief? Start je bijvoorbeeld klein met enkele korte cursussen of zet je meteen een hele popschool op? Apparatuur en accommodatie zijn misschien elders in de gemeente al beschikbaar en - in eerste instantie - af te huren. Docenten kunnen bijvoorbeeld free-lance beginnen. Op het moment dat je op dergelijke wijze iets concreets hebt gerealiseerd, zonder grote investeringen, is het misschien eenvoudiger fondsen en sponsors te werven voor verdere uitbouw. Het klinkt allemaal wat voor de hand liggend, maar vele initiatieven zijn de afgelopen jaren een zachte dood gestorven door verkeerde inschattingen.

INLEIDING DOOR PETER MAISSAN, DIRECTEUR UTRECHTS CENTRUM VOOR KUNST I.O.

Maissan schetst de huidige situatie bij de Gemeentelijke Muziek- en Dansschool in Utrecht. De Gemeente Utrecht wil betalen voor de instandhouding van de organisatie en het bevorderen van de cultuurparticipatie van jongeren. De directe kosten van de cursussen moeten worden gedekt door de deelnemers, ook de cursussen popmuziek.

Maissan heeft een handleiding gemaakt met de titel *Het traject. Een ondernemingsplan voor een Popleiding* (zie bijlage 2).

Toelichting op onderdelen:

Stand van zaken

Allereerst moet je antwoorden zoeken op vragen omtrent je eigen organisatie, zoals:

- Hoeveel leerlingen heb je in je organisatie die duidelijk kiezen voor lichte muziek?
- Wat is je bedieningsgebied, hoeveel cursisten heb je binnen je instelling en hoeveel cursisten lichte muziek zijn er?
- Welke voorzieningen zijn er in de regio?
- + Popcollectieven. (Hoeveel aangesloten groepen?)
- + Welke netwerken zijn er?
- + Waar zijn er popoefenruimten?

-
- + Welke activiteiten vinden er plaats op middelbare scholen?
  - + Welke jeugdcentra en poppodia zijn er?
  - + Welke instellingen werken al samen?

Naast de stand van zaken van popmuziek in de regio en je organisatie moet je nadenken over:

- Personeel:
  - + Hoe kijken ze tegen lichte muziek aan?
  - + Wat kunnen de docenten?
  - + Wat doen docenten naast hun lespraktijk?
- Geld:
  - + Welke investeringen kunnen er worden gedaan?
  - + Moeten er investeringen worden gedaan om geluidshinder te voorkomen?

De markt en de concurrenten

Probeer je huidige klanten in te delen in segmenten of doelgroepen en probeer na te gaan wat de verwachtingen en behoeften van deze groepen zijn. Een belangrijk middel is om regelmatig onderzoek te doen naar de verwachtingen en behoeften van klanten. Helaas doen instellingen in onze sector veel te weinig aan dit soort onderzoeken.

Doelgroepen kun je onder andere indelen in:

- leeftijd;
- geslacht;
- niveau;
- sociale achtergrond (allochtoon, autochtoon).

Probeer ook na te gaan wat de verwachtingen zijn van grote werkvelden als het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs, het sociaal-cultureel werk en de amateurverbanden.

Als voorbeeld nemen we drie leeftijdsgroepen:

8-12 jaar

Vragen en opmerkingen die voor deze groep van belang zijn:

- Welke achtergrond hebben deze leerlingen?
- Uit welk milieu komen ze?
- Waar luisteren ze naar? (filmmuziek, top 40, musical, soundmixshow, playbackshow, kinderen voor kinderen enzovoort)
- Wil deze doelgroep popmuziek beoefenen?
- Ze willen er uitzien als ..., doen als ...
- Ze willen veel van alles; experimenteren.
- Ouders zoeken in toenemende mate basisscholen die zich profileren met een specialisme (bijvoorbeeld cultuur of sport).

12-18 jaar

- Zoeken naar idolen.
- Jongeren gaan zich onderscheiden en zoeken status.
- Jongeren willen produktiegericht werken, bijvoorbeeld door samenspel.

-
- Je kunt jongeren segmenteren naar jeugdculturen.

18 jaar en ouder

- Personen in deze leeftijdsgroep weten wat ze willen.
- Ze hebben specifieke vragen.
- Ze willen veel samenspelen.
- Het bieden van faciliteiten is vaak al voldoende.

Als je naar de omgeving van de instellingen voor kunst en cultuur kijkt dan kun je onder andere opmerken:

- Het voortgezet onderwijs heeft behoefte aan de bevordering van het culturele klimaat in de naschoolse tijd en er is voor deze activiteiten in toenemende mate geld beschikbaar.
- De politiek wil dat je decentraliseert.
- De politiek wil ook buitenmuzikale doelen met behulp van educatie bedienen (bijvoorbeeld: techniekstimulering en allochtonen).
- De politiek kijkt niet alleen meer naar kwantiteit, maar ook naar meer meetbare kwalitatieve resultaten. Producten die bijvoorbeeld voor 8-12 jarigen kunnen worden ontwikkeld:
  - + oriënteren op instrumenten;
  - + genererijk muziekonderwijs;
  - + breed onderwijs dat aansluit bij de belevingswereld van deze groep.

Als dit is ontwikkeld, komen onvermijdelijk ook aan de orde:

- Distributie: volgens welk kanaal en op welke plek bereik ik deze leerlingen?
  - + verlengde schooldag in samenwerking met het sociaal-cultureel werk, het basisonderwijs en de muziekschool;
  - + verenigingen voor musical, koren en harfa.
- Promotie: hoe maak ik me bekend?

Vaak is een folder met het gehele cursusaanbod te vergelijken met een schot hagel in een donker bos. De klant ziet tachtig procent aan aanbod dat hij niet wil. Het is beter om per produkt te promoten.

- Prijsbeleid: probeer de beschikbare budgetten zodanig te herschikken dat de subsidie gebruikt wordt voor decentrale produkten en maak per produkt afwegingen.
- Personeelsbeleid:
  - + de instelling heeft meer generalisten dan specialisten nodig;
  - + hoe ga je om met vaste aanstellingen en flexibele contracten;
  - + het is goed om binnen de instelling te streven naar de wisselwerking tussen kunstenaarschap en docentschap;
  - + teamteaching wordt steeds belangrijker;
  - + docenten moeten leren veel meer te werken met jaartaken in plaats van weektaken.
- Produkt:

Ons huidige produktaanbod beperkt zich dat meestal tot instrumentale lessen en workshops. Als nieuwe elementen zouden we kunnen aanbieden:

- + samenspel;

-
- + aansluiten bij faciliteiten in de omgeving;
  - + eventueel zelf faciliteiten leveren in de vorm van ruimte en apparatuur;
  - + speciale rockdagen organiseren;
  - + popmuziekactiviteiten concentreren op een of twee dagen in de week;
  - + een eigen gezicht scheppen voor de popafdeling;
  - + de mogelijkheid om te kunnen oriënteren;
  - + werken aan een productie;
  - + teamteaching;
  - + gebruik van nieuwe media.
- Daarna moet er een ketenaanbod of vervolgaanbod worden ontwikkeld. Probeer maatwerk te leveren.

Ten slotte merkt Peter Maissan op dat je als muziekschool een maatschappelijke opdracht hebt. Je werkt met gemeenschapsgeld. Je moet de gemeenschap als totaal ten dienste staan. Dat scheidt de verplichting dat je de markt verkent. We moeten producten leveren voor de gehele bevolking.

6 D O C E N T E N

INLEIDING

Een popdocent is (idealiter) een docent met andersoortige onderwijs- en praktijkervaring dan de reguliere muziekschooldocent. Uiteraard zijn er onder de huidige muziekschooldocenten mensen die thuis zijn in de popmuziek. Toch moet hier niet al te lichtvaardig over gedacht worden. Wil het poponderwijs voor (toekomstige) popcursisten geloofwaardig zijn, dan dienen de docenten experts te zijn in de popmuziek, het instrumentarium en de geschiedenis van de popmuziek, de huidige diversiteit aan stijlen en moeten ze bij voorkeur een fikse dosis praktijkervaring bezitten.

Popmuziek is in de eerste plaats samenspelmuziek. Daarnaast zijn auditief onderwijs en onderwijs gericht op eigen creativiteit en composities/arrangementen onbetwist verplichte onderdelen van een volwaardig poponderricht. Het kunstvakonderwijs lijkt hier tot nu toe nauwelijks serieus aandacht aan te besteden, want popmuziek is toch wat anders dan lichte muziek. De ervaren rot in het vak die van het podium geplukt voor de klas wordt gezet, mist op zijn beurt weer de noodzakelijke didactische capaciteiten. Het resultaat is, dat veel muziekscholen roeien met de riemen die ze hebben en (lichte muziek)docenten met interesse voor popmuziek de klus laten klaren. Dit is voorlopig het enig alternatief (al lopen er zo'n tachtig afgestudeerde popdocenten van de ondertussen ter ziele gegane popdocentopleiding uit Rotterdam rond). Een structurele aanpak zou hier op zijn plaats zijn.

INLEIDING DOOR DIRK DE VREEDE, DIRECTEUR CONSERVATORIUM ALKMAAR

Popmuziek

Dirk de Vreede kan geen definitie geven van popmuziek. Niet vanuit de muziek, niet vanuit de manier van muziek maken, en niet vanuit de beoefenaars en belangstellenden. De inhoud is muzikaal zeer breed. Onder de noemer pop vallen veel vormen van muziek maken. De klantengroep is breed en divers.

De Vreede wil ook geen definitie geven, want het gevaar bestaat dat je door definiëring dingen uitsluit.

Een andere houding is: 'Ik weet niet wat er gebeurt, maar ik ben wel nieuwsgierig.' De balans zou gevonden kunnen worden door 80% proberen te beheersen en 20% open te houden. Dit vergroot de flexibiliteit van de instelling.

Kwaliteit

Als je met popmuziek bezig bent, ben je bezig de kwaliteitscriteria te herdefiniëren. Daarom is het moeilijk om 'kwaliteit' te definiëren. Bij popmuziek is bepalend: wat is het referentiekader waaruit je praat. Het kader verandert steeds.

Onderwijs

Het onderwijs heeft in zich de behoefte aan beheersbaarheid en planning. Er worden eindtermen vastgesteld enzovoort. Het gevaar dat hierbij ontstaat, is dat er wordt gereproduceerd in plaats van ontwikkeld. De produktie van popmuziek, het creatieve scheppende proces is niet grijpbaar, hooguit begeleidbaar.

Er dreigt nog een gevaar bij een professionele muzikopleiding: bij de basisopleiding en de amateuropleiding ontstaat er een flauw aftreksel.

De professionele popmuzikant en de popmuziekdocent

Volgens De Vreede is er een groot verschil in benadering van de muzikaal vakmatige inhoud tussen de uitvoerder en de docent.

Er zijn personen die over de vaardigheden en attitudes beschikken om beide rollen te kunnen en willen vervullen. Het is echter niet vanzelfsprekend. Je kunt misschien stellen dat je 'beroemdheden' kunt inschakelen voor workshops en gastdocentschappen. Voor een instituut zijn 'docenten' beter inzetbaar. Als het goede docenten zijn, zijn ze beter op de hoogte van de nieuwste ontwikkelingen dan de beroemdheid. Je komt toch weer bij: de beroemdheid is een specialist, terwijl de instituten generalisten nodig hebben.

Beroepsprofiel

De Vreede heeft aan de hand van twee profielen van popmuziekdocenten een lijst gemaakt met aspecten voor een beroepsprofiel.

Hij haalde de gegevens uit het boek *Popmuziek in de muziekschool* en uit de opsomming die Joop Biegelaar gaf tijdens zijn inleiding. De aanwezigen wordt gevraagd bij deze 20 punten prioriteit aan te geven.

Na de discussieronde komt hieruit een profiel van de docent popmuziek waarbij de aanwezigen in volgorde van belangrijkheid noemen:

- Zelf actief muzikant zijn.
- Kunnen werken met werkvormen als:
  - + groepsles instrumentaal;
  - + samenspel;
  - + bandcoaching;
  - + workshops;
  - + popanalyse.
- Op de hoogte zijn van gangbare trends, en ook historisch besef hebben, gepaard aan een goed analytisch vermogen.
- Uitstraling en een natuurlijk overwicht hebben.
- Flexibel zijn, snel inspelen op ideeën en in staat zijn zelf composities te schrijven.
- Meerdere instrumenten kunnen bespelen (gitaar, basgitaar, drums, toetsen, blaasinstrument en zang).
- Goed kunnen samenwerken en functioneren in een team dat regelmatig overleg heeft over inhoud, methodiek en organisatie.
- Goed op de hoogte zijn van de lokale dan wel regionale infrastructuur in de popmuziek (popcollectief, podia, vakhandel, bands, projecten enzovoort).

Daarnaast noemen de aanwezigen enkele vanzelfsprekende criteria voor de docent:

- in staat zijn om instrumentaal technisch te scholen;

-
- in staat zijn om theoretisch te scholen;
  - auditieve vaardigheden beheersen;
  - over een brede repertoirekennis beschikken.

Verder is het belangrijk dat de docent kan aansluiten bij de vraag van de leerling, het vertalen van deze vraag en het begeleiden van de leerling naar zelfstandig werken.

Bij het opbouwen van een docententeam is het goed te kijken naar verschillende karakters van docenten om hen in te zetten voor specifieke taken.

In principe zou men geen onderscheid moeten maken tussen een profiel voor een klassieke docent en een popdocent.

OPMERKINGEN

Ten slotte nog een verkorte weergave van enkele opmerkingen gemaakt door de verschillende aanwezigen.

- Tot voor kort bestond er in het Conservatorium in Rotterdam een tweede-kansopleiding voor professionele muzikanten, waar zij werden opgeleid tot workshop-leider.
- In het Conservatorium in Den Haag werkt men momenteel aan een opleiding waarin alle scheidslijnen binnen muziek wegvallen.
- In Tilburg worden plannen ontwikkeld om te komen tot een Rockacademie.
- In de komende jaren zullen er particuliere instituten ontstaan naast de bestaande vakopleidingen.
- Door de verhoging van collegegelden zullen studenten steeds meer gaan shoppen in de vorm van modules bij bestaande conservatoria en nieuwe commerciële instellingen. Voor muziekscholen zal zo'n model ook meer gangbaar worden.
- De popmuziek heeft de muziekscholen en conservatoria niet nodig. Het omgekeerde is wel het geval. Vanuit democratisch oogpunt is het belangrijk dat de 260 miljoen van het vakonderwijs en de honderden miljoenen die omgaan in muziekscholen en instellingen evenredig worden verdeeld en ingezet voor de vragen die klanten stellen.
- CAO's in conservatoria belemmeren flexibel inspelen op nieuwe vragen van studenten.
- Studenten zouden zich veel meer moeten oriënteren op onderwijssituaties.
- De huidige generatie van jonge leerlingen denkt niet in stijlen en hokjes, maar denkt aan muziek in al zijn verschijningsvormen. Scheidslijnen vallen weg. Voorbeeld van dit type muzikant is Yo Yo Ma. Deze cellist speelt klassiek, country, cajun en geïmproviseerde muziek.
- Ontwikkelingen in de popmuziek gaan zo snel dat ze niet bij te houden zijn. Wel moet de docent zo flexibel en open zijn dat hij respect kan opbrengen voor de keuzen van de leerlingen.

BIJLAGEN

POPSCHOOL

loonsom per docent per uur\jaar   f 2750
 4 bands a 8 cursisten: 32 cursisten
 minuten/cursist   20,00

omschrijving	eenheid	aantal eenh.	prijs/eenh	prijs	totaal
32 cursisten a 12,5 min. instrumentaal	uur	6,67	2750	18333	
4 bands a 10 min theorie (=1 uur/3 wk)	uur	0,67	2750	1833	
4 bands a 50 min bandrepetitie	uur	3,33	2750	9167	
docentenuren totaal		10,67	2750	29333	29333
afschrijving + onderhoud instrumentarium					5939
lesgelden	tarief	32	750	24000	-24000
kosten totaal					11272
kosten per cursist					352,26

INSTRUMENTAAL ONDERWIJS

loonsom per docent per uur\jaar   f 2750   32 cursisten
 minuten/cursist   20

omschrijving	eenheid	aantal eenh.	prijs/eenh	prijs	totaal
32 cursist a 20 min. instrumentaal	uur	10,67	2750	29333	29333
afschrijving + onderhoud instrumentarium *)					475
lesgelden	tarief	32	550	17600	-17600
kosten totaal					12208
kosten per cursist					381,50

*) f 2000 afgeschreven in 5 jaar; onderhoud f 75

EGROTING INSTRUMENTARIUM POPSCHOOL

(8 bands van 8 cursisten)

aantal	omschrijving	kosten per stuk	totaal
1	12 kan. powered mengtafel + boxen	6500	6500
1	6 kan. powered mengtafel + boxen	2200	2200
8	zangmicrofoons	295	2360
6	microfoon - statieven	79	474
2	drumsets incl. bekkens	1785	3570
2	sets conga's	795	1590
6	eenvoudige synthesizers	1495	8970
3	gitaarversterkers	979	2937
2	basversterkers	1295	2590
2	keyboardversterkers	1295	2590
4	4-kanaals mengpaneeltjes	495	1980
	bekabeling	500	500
TOTAAL BRUTO			36261
korting 25%			9065
TOTAAL NETTO			27196
afschrijving in 5 jaar; per jaar excl. renteverlies			5439
Onderhoudskosten per jaar			500
TOTAAL PER JAAR			5939

uitgangspunt: eenvoudig instrumentarium van degelijke kwaliteit, stevigheid
 maat voor features

Het traject.

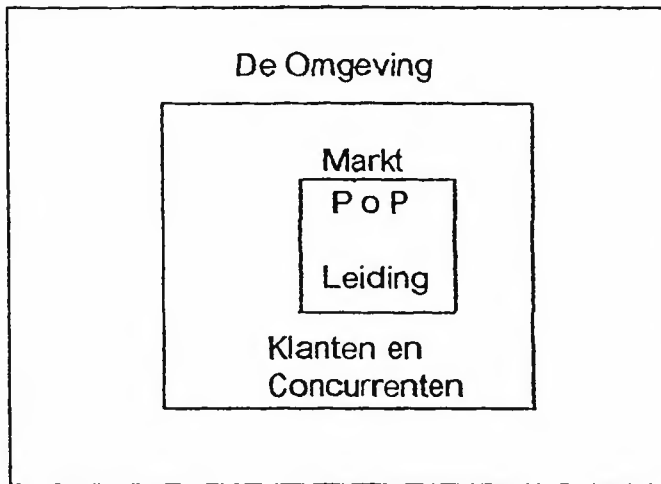
Een ondernemingsplan voor een Popleiding

1. De onderdelen van een ondernemingsplan
2. De stand van zaken.
3. De markt en de concurrenten.
4. De omgeving.
5. De sterktes en de zwaktes, de kansen en de bedreigingen.
6. De missie.
7. Produceren.
  - ⇒ Het markt produkt beleid.
  - ⇒ Prijsbeleid.
  - ⇒ Personeelsbeleid.
  - ⇒ Distributie beleid.
  - ⇒ Promotiebeleid.
8. Voorwaarde scheppen
  - ⇒ Financieel beleid
  - ⇒ Personeel en organisatie
9. Ondersteunen
  - ⇒ Communicatie
  - ⇒ A. en O.
  - ⇒ I.T.

Het traject.

Een ondernemingsplan voor een Popleiding

Het credo van een ondernemingsplan voor een popleiding:
"van buiten naar binnen werken en daarmee de klant verrassen"

Sleutelwoorden

Ken je klanten		bepaal je aanbieding van vandaag
ken je markt	ken jezelf	denk na over je aanbieding van morgen
ken je omgeving		

Het traject.

Een ondernemingsplan voor een Popleiding

De Markt en de Concurrenten

1. Wie is je klant
2. Welke behoefte heeft hij/zij
3. Individuele typering
4. Consumptie motief
5. Zijn er verschillende soorten klanten (individuele klanten, instellingen, organisaties)
6. Wat vindt de klant van het bestaand aanbod
7. Wat zou de klant willen consumeren/afnemen
8. Wat kan de klant consumeren of afnemen
9. Clusteren van doelgroepen (segmenteren)
10. Welke trends herkennen we (zijn direct van invloed op de vraag)

Concurrenten

1. Welk aanbod
2. Welke klanten
3. Welke aanbieders
4. Welke substitutie mogelijkheden
5. Welke potentiële aanbieders
6. Welke onderscheidende kenmerken - qua organisatie qua aanbod
7. Trendanalyse

Het traject.

Een ondernemingsplan voor een Popleiding

Omgeving

⇒ Groepen

1. Politieke constellatie
2. Operationele nivo (de overheid, scw, onderwijs, ak ....)
3. De regio
4. Vakorganisaties
5. Financiers
6. Stakeholders

· ⇒ Factoren

1. Politieke koers
2. Belangen van groepen
3. Regelgeving
4. Wetgeving
5. Financiële regimes
6. Milieu eisen
7. Beleving in de samenleving

Het traject.

Een ondernemingsplan voor een Popleiding

Kansen, Bedreigingen, Sterktes en Zwaktes

⇒ Kansen, Bedreigingen,

Uit de markttypering
Uit de omgevingstypering

⇒ Sterktes en Zwaktes
onderzoek naar:

1. Effectiviteit primair proces (het produceren)
2. Efficiency primair proces
3. Idem voor ondersteuning en voorwaardenscheppend beleid
4. Doeloriëntatie
5. Slagkracht
6. Omgevingsoriëntatie
7. Kwetsbaarheid
8. Managementkwaliteit
9. Normen en waarden (cultuur en identiteit)
10. Typering van de medewerkers
11. Historie van veranderingen

⇒ De typering op basis van de krachtenveld analyse

Het traject.

Een ondernemingsplan voor een Popleiding

Missie van de Popleiding

- ⇒ Vliegwiel van alle akties
- ⇒ Toetssteen voor activiteiten en organisatie
- ⇒ Waartoe zijn wij op aarde

Het traject.

Een ondernemingsplan voor een Popleiding

Producersen

- ⇒ Marktbeleid
- ⇒ Produktbeleid

⇒ Markt

1. Grafische weergave van het marktsysteem
2. Grafische weergave van samenhang tussen marktsegmenten
3. Typering van marktsegmenten
4. Kansrijke keuze van marktsegmenten voor de korte termijn
5. Kansrijke keuze van (te ontwikkelen) marktsegmenten op lange termijn
6. Marktonderzoek

⇒ Markt beleid

1. Instroom van andere doelgroepen/segmenten stimuleren
2. Behoud van klanten in de doelgroep stimuleren
3. Doorstroom naar nieuwe segmenten stimuleren
4. Uitval/uitstroom analyseren
5. Voortdurend onderzoek naar needs en beleves

Het traject.

Een ondernemingsplan voor een Popleiding

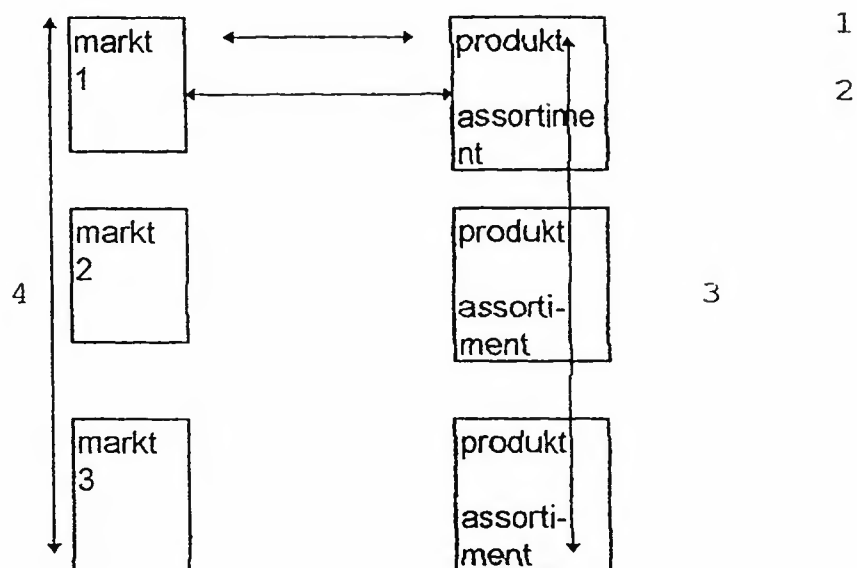
⇒ Produkt

1. Typering van het karakter van het produkt (dienstverlening versus produktie)
2. Wat is het huidige produkt
3. Wat zijn produkt opties voor de toekomst
4. Wat is het assortiment
5. Welke samenhang is er tussen de verschillende produkten
6. Wat zijn nu en later de benodigde produktiemiddelen
7. Omschrijf de primaire produktieprocessen (ketenanalyse)
8. Keuze tussen huidig en toekomstig assortiment
9. Produktontwikkeling (produktopties)

Het traject.

Een ondernemingsplan voor een Popleiding

⇒ Markt produkt beleid

innovatie richting wordt bepaald door

1. afdeling - markt
2. totale produktie van alle afdelingen - markt
3. produktie over verschillende markten
4. ontwikkeling van de verschillende marktsegmenten (breukvlak, aansluiting, trend)

innovatie wordt gestuurd op

1. vakmanschap
2. trendmatige ontwikkeling
3. koppeling van segmenten
4. inzicht in de markt
5. toets op concurrentiefactoren

Het traject.

Een ondernemingsplan voor eenopleiding

Productie beleid wordt versterkt door:

- ⇒ Promotie beleid. (Consistentie tussen algemeen en specifiek/ Bedrijfspromotie en produktpromotie)
- ⇒ Prijsbeleid. (Wat hebben de mensen er voor over, waar kan ik winnen, hoe kan ik lokken, hoe concurrer ik)
- ⇒ Distributiebeleid (de plek en het kanaal)
- ⇒ Personeelsbeleid. (produkt is de producent)

Voorwaarden scheppen

- ⇒ Personeel en Organisatie
  1. Wat doet men
  2. Wie is verantwoordelijk
  3. Hoe regel je marktgeoriënteerdheid (marktgerichte en produktgerichte modellen).
- ⇒ Financieel beleid
  1. Flexibilisering van kosten vergroot slagkracht
  2. Subsidie voor overhead of voor produkt

Ondersteunen

- ⇒ Communicatie (wie praat met wie; overleggen om te informeren, om te opinieren, om besluiten voor te bereiden, om besluiten te nemen en om te toetsen).
- ⇒ A en O; processen leiden tot procedures.
- ⇒ Informatie technologie.

COLOFON

Popmuziek in de muziekschool, verslag van drie symposiumdagen is een uitgave van het LOKV, Nederlands Instituut voor Kunsteducatie.

De symposia zijn gehouden op 12 oktober, 16 november en 14 december 1995 in Utrecht.

Auteur:

Louis Janssen

Met dank aan:

Arthur de Bussy

Jaap van Beusekom

Joop Biegelaar

Peter Maissan

Dirk de Vreede

1996.007

LOKV, Nederlands Instituut voor Kunsteducatie

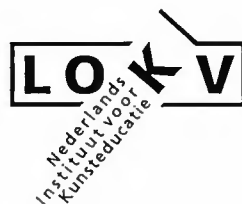
Ganzenmarkt 6

Postbus 805

3500 AV Utrecht

Telefoon 030-233 23 28

Fax 030-233 40 18

Bezoekadres
Ganzenmarkt 6

LOKV Nederlands Instituut voor Kunsteducatie
Postbus 805   Telefoon 030-233 23 28
3500 AV Utrecht   Fax 030-233 40 18